

Roman S. Systemic Approach as Methodology of Enhancement of Professional Training of Future Teachers of Chemistry to Forming of Ecological and Humanistic Values at Pupils

Scientific and theoretical the basics of application of systemic approach to an urgent problem of enhancement of professional training of future teachers of chemistry to forming of ecological and humanistic values at school students are covered. The theoretical research of approaches to determination of the concept "system", consideration of its main signs and properties, selection criteria of its components allowed us to mark out the main system properties which gave the chance most substantially and to precisely describe professional training of future teachers of chemistry to forming of ecological and humanistic values at school students as system, and also further will be the basis for its creation already as pedagogical system. For a research of the specified system as the most reasonable we elected the following aspects of systemic approach: system-component, system-structural, system-functional, system-communicative (system-information), system-integration (system-administrative), system-historical (system-genetic).

The general concept of professional training of future teachers of chemistry to forming of ecological and humanistic values at school students directed to professional formation of the teacher-humanist is created. The specified concept includes seven theoretical provisions combining all previous and predetermining the subsequent theoretical and methodological material of our research.

Key words: systemic approach, enhancement of professional training, future teachers of chemistry, forming of ecological and humanistic values at pupils.

Стаття надійшла до редакції 01.08.2016 р.

Прийнято до друку 30.09.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Харченко С. Я.

УДК 371.134:78

Л. М. Сбітнєва

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА ДО МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ РОБОТИ
В СУЧАСНІЙ ШКОЛІ**

Пізнання світу почуттів неможливе
без розуміння й переживання музики,
без глибокої духовної потреби слухати
музику й діставати насолоду від неї.

В. Сухомлинский

Особливу актуальність завдання естетичної освіти і виховання набувають у процесі професійної підготовки майбутніх учителів

музичного мистецтва, адже вчителі є посередниками між соціально-культурною практикою суспільства і естетичним досвідом особистості, яка проходить шлях свого становлення і розвитку. Кваліфіковану естетико-педагогічну допомогу може надати лише той учитель, який розуміє та любить мистецтво, володіє розвиненою естетичною культурою і комплексом знань, умінь і навичок у різноманітних галузях музично-педагогічної діяльності, відповідними знаннями та вміннями освоєння прекрасного у дійсності і мистецтві зможе прилучити сучасних школярів до світу мистецтва. На сьогодні ця проблема є надзвичайно актуальною в українській системі освіти.

Проблему естетичного виховання й естетичної освіти школярів досліджували М. Артеменко, В. Бутенко, О. Дем'янчук, Д. Джола, С. Жупанін, І. Зязюн, А. Капська, Л. Коваль, Л. Масол, Н. Миропольська, Г. Тарасенко, О. Ростовський, Г. Шевченко, А. Щербо та інші.

Особистість учителя музики завжди викликала значну увагу відомих педагогів, психологів, філософів. Різноманітні питання підготовки вчителя музики до естетичного виховання дітей розглядалися у роботах відомих педагогів І. Беха, Л. Кондрацької, Л. Масол, О. Михайличенка, Г. Падалки, Т. Потапчук, О. Рудніцької, Г. Шевченко, О. Щолокової та багатьох інших. Вони підкреслюють, що для оволодіння професією вчителя музики необхідний цілий комплекс різноманітних здібностей, які виявляються та формуються у процесі навчально-педагогічної діяльності, але художні, музичні та артистичні здібності допомагають творчості в педагогічній діяльності вчителя музики тільки при наявності високого рівня розвитку загально-педагогічних здібностей.

Вченими доведено, що у процесі спілкування з різними видами мистецтва формується ієрархія духовних та естетичних цінностей особистості, уявлення неповторної краси природи та людини, накопичується досвід емоційно-естетичних переживань, формуються естетичні смаки та ідеали.

Серед видів мистецтв, які впливають на естетичний розвиток дитячої особистості, безумовно, одне з головних місць належить музичному мистецтву. Увага до музичної складової естетичного виховання зумовлюється кількома причинами, а передусім – природою музики, особливостями її впливу на внутрішній світ особистості, найбільш значущим «педагогічним потенціалом». Музичне мистецтво, у процесі спілкування з яким здійснюється естетично-творчий розвиток учнів, здатне задовольнити прагнення особистості до естетичного зростання, поєднати її внутрішній та зовнішній світ, активізувати творчу уяву та емоційні реакції дитини. Невипадково музика, як засіб виховання, з давніх часів (конфуціанство, античність, середньовіччя, Ренесанс, Просвітництво та ін.) перебувала в центрі уваги філософів, педагогів, психологів.

Аналізуючи закономірності цілісного розвитку художньої культури М. Каган обґрунтовано стверджував, що «сама музика буде відігравати все більшу роль як у художній культурі, так і за її межами, оскільки

подальше зростання ролі науки в житті людини, абстрактного мислення, пізнання законів буття породжуватиме дедалі гострішу потребу у збалансованості цього напряму людського розвитку активізацією його емоційної сфери, його духовних почуттів, його здатності не лише мислити, а й переживати [2, с. 66].

У ХХ столітті музичною педагогікою були накопичені в певній мірі принципи і методичні прийоми підготовки майбутніх фахівців до естетичного виховання підростаючого покоління, що відповідали досягненням сучасної фізіології, психології, загальної педагогіки та інших наук. Склалися реальні умови для вироблення науково обґрунтованого методу виховання й навчання музиканта.

Проблему цілісного процесу виховання й навчання в навчальних закладах, індивідуального підходу до творчого зростання студентів музичних факультетів досліджували відомі вчені у галузі музичної педагогіки: І. Котляревський, Ю. Полянський, М. Дяченко. У роботі Т. Смирнової на підставі системного і гуманістичного підходів розглядалася підготовка студентів у виконавському, педагогічному і організаційному аспектах. Вчені наголошували, що професійна діяльність учителя музики є багатокомпонентною і включає виконавський, педагогічний та управлінський аспекти. Специфіка роботи вчителя музики, характер спілкування якого з учнями в музично-естетичному процесі визначає музичне мистецтво, полягає в тому, що за один урок на тиждень він повинен навчити учнів музичній грамоті, сприяти оволодінню навичками слухання музики, розвинути у достатній мірі музичні здібності, співацький голос, ритмічне відчуття, дати відомості про твори та їх авторів, забезпечити майбутнього слухача серйозною класичною музикою. Значну роль у цьому процесі відіграють музично-слухові уявлення, інтелект учителя, музичний досвід, володіння засобами музичної виразності.

Не викликає сумнівів потреба формування у студентів музично-педагогічних спеціальностей естетичних почуттів, адже це визначається специфікою їх майбутньої професійної діяльності, яка передбачає високий рівень загальної та художньо-естетичної культури, педагогічної майстерності, мистецтва виховання й максимального розвитку творчого потенціалу. Естетичні почуття є основою емпатійного відношення вчителя до дітей, естетичного переживання педагогічної творчості, «краси педагогічної дії» (Ю. Азаров, О. Глузман, І. Зязюн, Г. Сагач та інші).

Питання розвитку емоційно-почуттєвої сфери особистості, механізм виникнення й протікання емоційно-почуттєвих процесів розкривається в працях провідних психологів: І. Беха, М. Боришевського, Л. Виготського, Б. Додонова, Д. Леонтєва, О. Леонтєва, С. Максименка, В. Поплужного, С. Рубінштейна та багатьох інших. Дослідники відзначали можливість виховного впливу творів мистецтва на формування внутрішнього світу особистості, професійної культури та професійних якостей майбутніх фахівців.

У процесі підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до естетичного виховання школярів у сучасній школі особливого значення набуває вивчення спеціальних дисциплін музично-теоретичного циклу, оволодіння навичками виконавської та концертмейстерської діяльності, знання методики музичного виховання, вокально-хорова підготовка та ґрунтовні знання з психології музичної діяльності і вікових особливостей музичного розвитку дітей.

Творча діяльність учителя музики потребує емоційності, образності мислення та багатства художніх асоціацій, тому не викликає сумнівів важливість музично-теоретичної підготовки майбутнього вчителя музики, яка дає змогу глибоко усвідомлювати явища музичного мистецтва та основні закономірності історії та теорії музики в їх взаємодії. Вивчення дисциплін музично-теоретичного циклу необхідно майбутньому вчителю як для проведення уроків музики, так і для організації позакласної роботи, адже саме цей процес формує знання про основні закономірності розвитку музичної культури у світі, особливості національних композиторських шкіл, розвиток художніх стилів (бароко, класицизм, рококо, романтизм), знання з еволюції основних музичних жанрів і форм (опера, балет, симфонія, ораторія, соната). У процесі навчання майбутній учитель музики повинен оволодіти наступними навичками та вміннями: цікаво розповідати дітям про музику, визначати основні риси музичних стилів, стилів конкретних відомих композиторів, вільно аналізувати твори, виявляти закономірності образного змісту драматургії творів.

Підготовка майбутнього вчителя музики неможлива без оволодіння навичками виконавської та концертмейстерської діяльності, адже на уроці музики вчитель виступає у ролі виконавця, ілюстратора, акомпаніатора. У виконавському репертуарі вчителя повинні бути твори для різних вікових груп школярів і вчитель завжди повинен пам'ятати, що саме живе виконання музики пробуджує творчу фантазію дітей, сприяє формуванню асоціативно-образного мислення. Майбутній учитель музики у процесі навчання повинен оволодіти наступними навичками: акомпанувати як солістам, так і хору, читати з листа і транспонувати акомпанемент у різні тональності, підбирати по слуху мелодії та супроводження до відомих пісень, володіти навичками перекладень творів та навичками гри в ансамблі. Саме володіння навичками читання з листа, транспонування допомагають швидко ознайомлюватись з пісенним репертуаром.

Знання методики музичного виховання допомагає майбутньому вчителю вірно аналізувати шкільну програму з музики, визначати головні завдання музичного виховання, застосовувати різноманітні методи в практичній роботі зі школярами.

Питання підготовки студентів до вокально-хорової роботи, яка передбачає вміння читати хорові партитури, диригувати, володіти методикою розвитку дитячого голосу розглядалися у роботах відомих

диригентів-хормейстерів Г. Дмитревського, А. Єгорова, А. Іванова-Радкевича, В. Краснощокова, С. Казачкова, П. Левандо, Н. Малько, К. Пігрова, К. Ольхова, В. Соколова, П. Чеснокова та інших. Вони наголошували, що успіх майбутньої роботи вчителя музики в значній мірі залежить від того фундаменту, який буде закладений у навчальному закладі. Вважали, що діяльність учителя музики неможлива без знання особливостей роботи з дитячим хором, що від ступеню володіння технікою диригування залежить процес сприймання диригентських жестів хором колективом. Навички диригування дозволяють учителю музики моделювати музичний образ творів, втілювати його в конкретному звучанні. У навчальних закладах формуються у майбутніх спеціалістів такі вміння: інтонування внутрішнім слухом хорової партитури твору; вміння здійснювати виконавський та вокально-хоровий аналіз творів, використовувати основні художньо-технічні засоби у роботі над хоровими творами та вміння управляти хором у звучанні. Як показує педагогічна та виконавська практика, яскраве уявлення студентом музичного образу твору сприяє подоланню технічних труднощів. Знання специфіки вокально-хорової роботи, які студент отримує під час навчання, допомагають осмислювати шляхи удосконалення слухових навичок школярів, формувати навички чистого інтонування (вокально-хорова робота зі школярами потребує від учителя музики вміння слідкувати за чистотою інтонації, хором строєм, ансамблем, дикцією, тембром, диханням, керувати темподинамікою у хорі, агогікою, штрихами, фразуванням). Учитель повинен знати закономірності й особливості хорової діяльності у школі, вокально-хоровий репертуар для різних вікових груп.

Необхідність аналізу твору як обов'язкової умови підготовки вчителя музики до роботи з хором колективом, успішної виконавської інтерпретації знайшла своє відбиття в роботах відомих хорових диригентів П. Чеснокова, М. Даніліна, Г. Дмитревського, О. Єгорова, К. Птиці, В. Соколова та інших.

Аналіз хорової партитури сприяє кращому засвоєнню музичного і літературного тексту твору, який диригент повинен знати напам'ять. Свідоме, на основі всебічного аналізу вивчення партитури, відрізняється від механічного запам'ятовування. Аналіз партитури також є необхідним для виявлення технічних, стилістичних, вокальних та інших особливостей твору, виявлення складностей, які можуть виникнути у процесі розучування та виконання твору. Конкретні результати аналізу, його якість у кожному окремому випадку залежать від багатьох факторів, головними з яких є загальні музично-теоретичні знання, спеціальні знання з хорознавства, досвід диригентсько-хорової роботи, аналітичні здібності й навички. Відомі педагоги наголошували саме на важливості формування у студентів аналітичних навичок, адже для вчителя музики, як організатора та керівника хору, раціонально-аналітичні здібності і

навички є такими ж важливими, як і емоційно-інтуїтивні якості. Саме в їхньому співвідношенні народжується високий професіоналізм.

Професія вчителя музичного мистецтва потребує глибоких знань, мудрої любові до дітей, сформованої системи умінь і навичок. Вивчення проблеми підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва впевнює в необхідності значної активізації наукових досліджень з метою удосконалення процесу професійної підготовки. Спеціальна підготовка повинна спрямовувати майбутніх учителів музичного мистецтва до особистісного розвитку, здатності до індивідуально творчого самовираження, адже професійного успіху досягають не тільки і не стільки висококваліфіковані фахівці, скільки яскраві професіонали-особистості, які здатні до індивідуально-неповторного самовираження, самостійного своєрідного осмислення і вирішення професійно-педагогічних проблем.

Список використаної літератури

1. **Абдуллин Э. Б.** Музыкально-педагогические технологии учителя музыки: учеб. пособие / Э. Б. Абдуллин, Е. В. Николаева. – М. : Прометей, 2005. – 232 с.
2. **Каган М. С.** Музыка в мире искусств / М. С. Каган. – СПб. : Изд-во «Ut», 1996. – 232 с.
3. **Неменский Б. М.** Искусство как форма познания и организации жизни / Б. М. Неменский // *Humanity space. International almanac*. – М., 2012. – 100 с.
4. **Падалка Г. М.** Педагогіка мистецтва / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 278 с.
5. **Рудницька О. П.** Музыка і культура особистості: проблеми сучасної педагогічної освіти: навчальний посібник / О. П. Рудницька, АПН України; Інститут педагогіки і психології професійної освіти. – К., 1998. – 247 с.
6. **Шевченко Г. П.** Естетичне виховання у вищих навчальних закладах України у сучасний період / Г. П. Шевченко, Х. М. Джабер. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2004. – 208 с.

Сбітнева Л. М. Підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до музично-естетичної роботи в сучасній школі

У статті розглянуті питання підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до музично-естетичної роботи з школярами. Автор підкреслює актуальність проблеми, адже учитель засобами музичного мистецтва розвиває в дітях емоційну сферу, вчить розуміти і бачити прекрасне навколо себе, формує естетичні потреби та виховує художній смак. Захопити учнів може тільки вчитель, який розуміє і любить мистецтво, володіє комплексом знань, умінь і навичок у різних галузях музично-педагогічної діяльності. Професійна діяльність сучасного вчителя музичного мистецтва є багатокомпонентною і включає в себе виконавський, педагогічний і управлінський аспекти.

У навчальних закладах майбутні вчителі вивчають музично-теоретичні дисципліни, отримують знання і навички вокально-хорової роботи, розвивають виконавські здібності.

Вивчення проблеми підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва до естетичної роботи з сучасними школярами впевнює у необхідності активізації наукових досліджень з метою підвищення ефективності естетичного виховання дітей у сучасній школі засобами музичного мистецтва.

Ключові слова: підготовка, музикально-естетична робота, школа.

Сбитнева Л. М. Подготовка будущего учителя музыкального искусства к музыкально-эстетической работы в современной школе

В статье рассмотрены вопросы подготовки будущего учителя музыкального искусства к музыкально-эстетической работе со школьниками. Автор подчёркивает актуальность проблемы, ведь учитель средствами музыкального искусства развивает в детях эмоциональную сферу, учит школьников понимать и видеть прекрасное в людях и окружающем мире, формирует эстетические потребности и воспитывает художественный вкус. Привлечь современных школьников к музыкальному искусству может только учитель, который понимает и любит искусство сам, обладает комплексом знаний, умений и навыков в разных областях музыкально-педагогической деятельности. Профессиональная деятельность современного учителя музыкального искусства является многокомпонентной и включает в себя исполнительский, педагогический и управленческий аспекты.

В учебных заведениях будущие учителя изучают музыкально-теоретические дисциплины, получают знания, развивают навыки вокально-хоровой работы и исполнительские способности.

Исследование проблемы профессиональной подготовки будущих учителей музыкального искусства убеждает в необходимости активизации научных исследований с целью повышения эффективности эстетического воспитания средствами музыкального искусства в современной школе.

Ключевые слова: подготовка, музыкально-эстетическая работа, школа.

Sbitneva L. Training of the Future Teachers of Musical Art to the Musical Aesthetic of the Work in the Modern School

This article concerns the matters of preparing the future teachers of Music for musical-aesthetic work with students. The author emphasizes the urgency of the challenges because by means of music the teacher develops the emotional sphere in children, teaches them to see and understand the beauty in people and the surrounding forms aesthetic needs and trains an exquisite taste. Only that teacher, who understands and loves the art himself, possesses the knowledge and skills in different spheres of musical-pedagogical activities can involve modern pupils to musical art. Professional activity of nowadays

teacher of musical art is multi-component and includes executive, pedagogical and managerial aspects.

The musical-theoretical and special subjects of curriculum of preparing the future teachers of music furthers the growth of executive student's culture, develops the skills of vocal-choral work with pupils, analytical skills, organizational skills, the skills of working with children's creative groups and moreover forms the abilities for self-expression.

The study of the challenge of preparing the future teachers of music proves the necessity of strengthening the scientific researches for the purpose of increasing the efficiency of aesthetic upbringing by means of musical art in modern school.

Key words: training, muzikalno-aesthetic work, school.

Стаття надійшла до редакції 01.08.2016 р.

Прийнято до друку 30.09.2016 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 316.614– 053.5:316.77

А. В. Тадаєва

ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ НОВИХ МЕДІА НА ДИТИНУ В РІЗНІ ЕТАПИ ЇЇ РОЗВИТКУ

XXI ст. характеризується переходом до інформаційного суспільства, де провідними компонентами культури стали знання, інформація, комунікаційні технології. Найдоступнішим джерелом інформації на сьогодні виступають, так звані, нові медіа (інтернет, мобільна телефонія та оновлені інтерактивні радіо і телебачення). Нові медіа неоднозначно впливають на процес соціалізації людини будь-якого віку. Важливим в процесі онтогенезу являється дитинство, адже саме в цей період відбувається активний фізичний, психічний та соціальний розвиток. Діти активно використовує нові медіа, але сам процес соціалізації в сучасному інформаційному просторі залишається стихійним і загрожує фізичному, психічному та соціальному розвитку дитини. Саме тому метою даної статті є визначення особливостей впливу нових медіа на дитину в різні етапи її розвитку.

Психологічні особливості немовлят вивчали Н. Гуцуляк, Л. Долинська, Н. Рудюк, О. Скрипниченко та інші; дослідження Р. Павелків та М. Савчин присвячені висвітленні соціальної ситуації розвитку дітей дошкільного віку; Л. Долинська, М. Куртишева, З. Огороднійчук, Р. Павелків, В. Поліщук, О. Скрипниченко досліджують специфіку психологічного та соціального розвитку молодших школярів; Н. Гуцуляк та Н. Рудюк та інші висвітлюють особливості психічного